

Vergaderjaar 2019–2020

21 501-32

Landbouw- en Visserijraad

Nr. 1245

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 14 augustus 2020

De vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over de brieven van 13 juli 2020 over de geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad 20 juli 2020 (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1243) en over het verslag Videoconferentie voor landbouw- en visserijministers van de EU 29 juni 2020 (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1241).

De vragen en opmerkingen zijn op 14 juli 2020 aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit voorgelegd. Bij brief van 17 juli 2020 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Kuiken

Adjunct-griffier van de commissie,
Goorden

Vragen en opmerkingen vanuit de fracties en reactie van de bewindspersoon

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie spreken nogmaals hun teleurstelling en ongenoegen uit over de gang van zaken met betrekking tot het aanleveren en beschikbaar stellen van stukken ter voorbereiding op de Landbouw- en Visserijraad. Voor een gedegen voorbereiding is het belangrijk dat stukken tijdig beschikbaar zijn. Mocht dat om welke reden niet lukken, dan hechten deze leden aan communicatie over waarom het niet lukt. De Minister heeft in aanloop naar de vorige Landbouw-Visserijraad beterschap beloofd. Helaas zien deze leden daar nu niets van terug. Zij hebben een aantal vragen.

Op 29 juni 2020 vond de informele videoconferentie plaats. Kan de Minister aangegeven wie het verslag heeft opgesteld, wanneer dit gereed was en waarom dit pas na de deadline (13 juli 2020, 14.00 uur) voor een inbreng ter voorbereiding op de Landbouw- en Visserijraad van 20 juli 2020 met de Kamer werd gedeeld? Is de Minister het met de leden van de VVD-fractie eens dat het verslag van een (informele) videoconferentie of (informele) Landbouwraad zo spoedig mogelijk met de Kamer gedeeld zou moeten worden? Zo nee, waarom niet? Zo ja, kan de Minister aangeven wanneer zij in de toekomst een verslag van de Raad met de Kamer zal delen?

Antwoord:

Ik ben met uw Kamer van mening dat verslagen van de Landbouw- en Visserijraad zo spoedig mogelijk met uw Kamer gedeeld dienen te worden. De druk van de actualiteit op mijn agenda heeft er dit keer voor gezorgd dat het stuk laat is verstuurd. Daarvoor bied ik aan uw Kamer mijn excuses aan.

Verslag van de videoconferentie voor de EU Landbouw- en Visserijministert op 29 juni 2020

In de geannoteerde agenda van de videoconferentie op 29 juni is beschreven dat de voortgangsrapportage Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) nog niet voorhanden was. In het verslag lezen de leden van de VVD-fractie dat er een voortgangsrapportage is opgesteld door het Kroatisch voorzitterschap en dat het Duits voorzitterschap voornemens is aan te sturen op een algemene oriëntatie tijdens de Raad in oktober. Verder lezen deze leden dat de meeste lidstaten zich goed konden vinden in de geschetste stand van zaken. Deze leden vragen naar de voortgangsrapportage. Is de Minister bereid deze met de Kamer te delen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, waarom is deze niet eerder gedeeld? Deelt de Minister de mening dat de voortgang op het GLB en het werken naar een oriëntatie een belangrijk moment is en dat de informatie hierover actief gedeeld zou moeten worden? Zo nee, waarom niet? Deze leden lezen dat de meeste lidstaten zich goed konden vinden in de geschetste stand van zaken. Welke lidstaten hadden vragen en/of bedenkingen of waren kritisch over de voortgang? Wat was de inhoud van de bedenkingen of kritische noot? Kan de Minister aangeven welke onderwerpen een verdere discussie behoeven?

Antwoord

Voortgangsrapportages worden door het voorzitterschap opgesteld om verslag te leggen over de voortgang van de technische besprekingen over de Commissievoorstellen in de raads werkgroepen. Het betreft interne werkdocumenten om het besluitvormingsproces binnen de Raad te

ondersteunen. Het is niet gebruikelijk dergelijke documenten publiek te maken. De onderwerpen die in de voortgangsrapportages aan de orde komen zijn echter dezelfde als die in de geannoteerde agenda's en de verslagen van de Raad genoemd worden en waarover in de Algemene Overleggen met de Kamer van gedachten wordt gewisseld. Met name in de verslagen van de Raad schets ik het beeld van de posities van lidstaten over de GLB-voorstellen om uw Kamer te informeren in welke richting de besluitvorming beweegt. In de geannoteerde agenda's, ook die in aanloop naar de vaststelling van een algemene oriëntatie dit najaar, worden de te bespreken onderwerpen genoemd en geef ik mijn inzet daarbij aan, om zo het debat met uw Kamer over de inrichting van het toekomstig GLB te kunnen voeren.

De leden van de VVD-fractie lezen dat ten aanzien van de groene architectuur in het GLB de lidstaten over het algemeen geen voorstander meer zijn van een minimumpercentage voor klimaat- en leefomgevingsuitgaven voor het gezamenlijke budget van de eerste en tweede pijler. Welke positie heeft Nederland hier ingenomen, welke positie kiest Nederland bij de (informele) gesprekken in aanloop naar de Landbouw- en Visserijraad en welke positie kiest Nederland tijdens de Raad als dit onderwerp (informeel) aan de orde komt? Onderschrijft de Minister nog steeds het uitgangspunt (zoals meerdere keren door deze leden is aangegeven) dat er eerst duidelijkheid moet zijn over de omvang van het budget alvorens overgegaan kan worden tot het oormerken van middelen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Onder Fins voorzitterschap is een voorstel voor één minimum percentage voor klimaat en leefomgevingsuitgaven gepresenteerd. Doel van het voorstel was om een gelijk speelveld te creëren en de ambities voor klimaat en leefomgeving vast te leggen. Een meerderheid van de lidstaten was – net als Nederland – voorstander van het idee. Echter, bij de uitwerking onder Kroatisch voorzitterschap bleek te veel discussie over de bijdrage van de verschillende interventies en ook over het handhaven ervan. Hierdoor dreigde de betekenis van een minimum percentage verloren te gaan. Ik betreur dit, want de opgaven voor klimaat en leefomgeving zijn groot en ik wil dat ook de landbouw met een transitie naar kringlooplandbouw hier een bijdrage aan levert. Het is verstandig om te kiezen voor een systeem dat wel houdbaar is. Daarom heb ik voorgesteld om, naast het minimumpercentage voor uitgaven aan klimaat en leefomgeving in de tweede pijler, ook een minimum percentage vast te stellen voor ecoregelingen in de eerste pijler. De Europese Commissie steunt dit. Vraag is echter nog welk percentage met oog op de ambities enerzijds en het inkomen van de boer anderzijds. Zoals eerder met uw Kamer gewisseld, is mijn inzet voor de gesprekken om 40% van de eerste pijler te reserveren voor ecoregelingen. Dat percentage zou mogelijk stapsgewijs ingevoerd kunnen worden. Dit past bij de Nederlandse ambities voor klimaat en leefomgeving. Of andere lidstaten deze ambitie ondersteunen valt nog te bezien.

De leden van de VVD-fractie vragen om meer inzicht in de wijzigingen in de systematiek van het stelsel van indicatoren voor het nieuwe prestatie-model. Hoe ziet dit gewijzigde model eruit? Kan de Minister aangeven of ook Nederland zich geschaard heeft bij de lidstaten die vragen om een verdere vereenvoudiging zodat administratieve lasten zo veel mogelijk beperkt worden? Zo ja, hoe is het krachtenveld? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

In het door de Europese Commissie voorgestelde nieuwe prestatie-model voor het GLB spelen indicatoren een cruciale rol. Naast enkele technische

aanpassingen is er in de Raad brede steun voor twee modelaanpassingen. De eerste houdt in dat niet alle GLB uitgaven volledig verantwoord hoeven worden. Lidstaten krijgen namelijk voor een groot aantal resultaatindicatoren keuzevrijheid deze niet onder de review van de Europese Commissie te laten vallen. Bij achterblijvende resultaten kan de Europese Commissie dan geen aanpassing van het strategisch plan eisen. De tweede modelaanpassing betreft de frequentie waarop de Europese Commissie de review uitvoert. De Europese Commissie had voorgesteld ieder jaar een prestatie review te doen terwijl de Raad een tweejaarlijkse review wil. Nederland is de enige lidstaat die zich verzet tegen deze beide modelaanpassingen. De eerste aanpassing leidt tot een ongelijk speelveld tussen lidstaten en beide aanpassingen leiden tot verzwakking van het prestatie model. De Europese Commissie is overigens ook tegen deze modelaanpassingen en geeft aan dat het voor hen een rode lijn is. Alle technische aanpassingen die leiden tot vereenvoudiging, verlaging van administratieve lasten en behoud van subsidiariteit heb ik altijd gesteund. Daarover is brede consensus.

In het schriftelijk overleg van 13 juli jl., waar het BNC-fiche over de Van boer tot bord-strategie geagendeerd staat, hebben de leden van de VVD-fractie al een aantal zorgen geuit (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1244). Deze leden vinden het jammer dat in het voorliggende verslag ten aanzien van Van boer tot bord-strategie niet gerept wordt over de positie van de boer. Is de Minister bereid om bij de toekomstige besprekingen de positie van de boer, het verdienmodel en de relatie tot de keten mee te nemen? Zo nee, waarom niet? Kan de Minister de doelstellingen achter de Van boer tot bord-strategie en de impact van de strategie op de Nederlandse landbouw verder verduidelijken?

Antwoord:

Een inhoudelijke bespreking van de Van boer tot bord strategie stond niet op de agenda van de informele videoconferentie voor landbouw- en visserijministers en heeft ook niet plaatsgevonden. In relatie tot het agendapunt over de voortgangsrapportage GLB is wel procesmatig gesproken over de relatie tussen het nieuwe GLB en de Van boer tot bord strategie. Wel bleek er behoefte te zijn aan een verdere inhoudelijke discussie over de relatie tussen beide trajecten op een later moment. In die inhoudelijke discussie over de relatie tussen het nieuwe GLB en de Van boer tot bord strategie zal ik zeker de positie van de boer, het verdienmodel en de relatie tot de keten meenemen.

Wat de impact van de Van boer tot bord strategie op de Nederlandse landbouw zal zijn, is laat zich op dit moment moeilijk kwantificeren. Daarvan krijgen we pas een duidelijker beeld als de te verwachten Commissievoorstellen gepubliceerd worden. De doelstelling van de boer tot bord strategie om de transitie naar een duurzaam (eerlijk, gezond en milieuvriendelijk) voedselsysteem te bevorderen, waarbij landbouwers verzekerd zijn van een behoorlijk inkomen dat hen in staat stelt hun gezin te onderhouden en allerlei crises het hoofd te bieden, sluit op hoofdlijnen aan bij de inzet van het Kabinet om de positie van de boer te versterken. Dit is conform de bepalingen in het Regeerakkoord (Bijlage bij Kamerstuk 34 700, nr. 34) en de LNV-visie Waardevol en Verbonden (incl. het Realisatieplan (Kamerstuk 35 000 XIV, nr. 76).

De Minister heeft eerder en ook nu aangegeven het belang te zien van een minimumbudget voor ecoregelingen. Kan de Minister aangeven op basis van welke (wetenschappelijke) onderbouwing aangetoond is dat ecoregelingen ook werken in de praktijk? Is de Minister bereid om een quickscan uit te laten voeren naar het betalen voor ecoregelingen en de opbrengst op de gestelde doelen?

Antwoord

Ecoregelingen zijn een nieuw instrument in het nieuwe GLB. Dat brengt voor veel lidstaten nog onzekerheden met zich mee. In Nederland wordt momenteel in aanloop van het Nationaal Strategisch Plan verkend hoe ecoregelingen uitgevoerd kunnen worden, op een zodanige manier dat ze onder meer laagdrempelig zijn en breed toegankelijk, lage administratieve lasten hebben, ruimte bieden voor gebiedsgerichte opgaven, in de praktijk aansluiten bij de wensen van de boer en waar mogelijk bij initiatieven van private ketenpartijen. Zoals in reactie op het advies van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur aan uw Kamer aangegeven, zal gekeken worden naar de mogelijkheden van een puntensysteem (Kamerstuk 28 625, nr. 278). Een dergelijk systeem biedt perspectieven om boeren te kunnen belonen voor het leveren van deze ecodiensten. Hiervoor wordt sterk geleund op de ervaringen van een aantal lopende GLB pilots in Nederland, waar al positieve resultaten worden behaald met soortgelijke systemen. Bij de verkenning zijn naast boeren actief in de pilots zelf, ook landbouworganisaties, Wageningen University and Research, maatschappelijke organisaties en overheden betrokken. Hoe het Nationaal Strategisch Plan bijdraagt aan de GLB-doelen op het gebied van klimaat en leefomgeving wordt vastgesteld in een strategische milieu effect rapportage en maakt onderdeel uit van de besluitvorming door de Europese Commissie. Uiteraard dient de uitvoering van het nieuwe instrument ecoregelingen goed gemonitord en waar nodig aangepast te worden.

Het lijkt in het verslag dat Nederland alleen staat in haar kritiek op de vereenvoudiging van de prestatie model, terwijl eerder in het verslag de indruk gewekt wordt dat het om verschillende lidstaten gaat. Kan er een precieze duiding gegeven worden over de wijzigingen in het prestatie model? Wat is de beweegreden van een meerderheid van de lidstaten om te kiezen voor (verdere) vereenvoudiging en daarbij ogenschijnlijk (volgens de positie van Nederland) het gelijke speelveld uit het oog verliezen?

Antwoord:

Zoals hierboven aangegeven: Nederland is de enige lidstaat die zich verzet tegen deze beide modelaanpassingen. De eerste aanpassing leidt tot een ongelijk speelveld tussen lidstaten en beide aanpassingen leiden tot verzwakking van het prestatie model. De Europese Commissie is overigens ook tegen deze modelaanpassingen en geeft aan dat het voor hen een rode lijn is. Alle technische aanpassingen die leiden tot vereenvoudiging, verlaging van administratieve lasten en behoud van subsidiariteit heb ik altijd gesteund. Daarover is brede consensus.

Kan de Minister aangeven wat zij bedoelt met de zinsnede: «Ten aanzien van de onderhandelingen over het Meerjarig Financieel Kader (MFK) heb ik mijn standpunt herhaald dat de ambities van het toekomstig GLB losstaan van de uitkomst van de onderhandelingen over het MFK»? Betekent dit dat de ambities verder kunnen reiken dan er (financiële) mogelijkheden zijn binnen het MFK en het GLB? Kan de Minister aangeven hoe zij haar ambities wil financieren?

Antwoord

Met deze zinsnede refereer ik aan mijn inzet om met het toekomstige GLB bij te dragen aan een slimme, veerkrachtige en innovatieve landbouw verbonden aan een effectieve groenblauwe architectuur. Niet alle ambities kunnen worden gehonoreerd gelet op de financiële mogelijkheden, maar het blijft mijn inzet om het GLB bij te laten dragen aan de gestelde doelen ongeacht de uiteindelijke omvang die budget de komende jaren zal hebben. Dat gebeurt met name om voor het GLB-budget in op EU-niveau

zowel voor de 1e als 2e pijler een minimum percentage vast te leggen om in te zetten voor bepaalde doelen. De afwegingen hoe de beschikbare GLB-middelen nationaal in te zetten vinden plaats in het kader van de vaststelling van het Nationaal Strategisch Plan.

De leden van de VVD-fractie maken zich zorgen over het standpunt van de Europese Commissie om de ambities uit de Van boer tot bord-strategie terug te laten komen in de Nationale Strategische Plannen (NSP's). Deelt de Minister het standpunt dat voorstellen uit de Van boer tot bord-strategie eerst in wetgeving verankerd moeten zijn alvorens deze onderdeel van het beleid kunnen zijn? Zo nee, op welke manier worden bijvoorbeeld de financierbaarheid, de samenhang, de positie van de boer, voedselveiligheid en de beschikbaarheid van voedsel geborgd?

Antwoord

Bij het opstellen van het Nationaal Strategisch Plan blijft het uitgangspunt de doelen zoals geformuleerd in de GLB-verorderingsvoorstellen, wat tevens de juridische basis vormt voor het beoordelingsproces van de Nationaal Strategische Plannen. Ik deel de mening van de leden dat een goede juridische basis nodig is zodat lidstaten er rechtszekerheid en een gelijk speelveld aan kunnen ontfangen. Verder zet ik mij ervoor in dat de keuze- en beleidsvrijheid behouden blijft en de methodiek van de aanbevelingen zich beperkt tot overeengekomen EU-doelen en zich niet uitstrekt tot specifieke maatregelen of instrumenten.

De leden van de VVD-fractie lezen in het verslag van de videoconferentie dat meerdere lidstaten hebben gewezen op de bijzondere omstandigheden van de COVID-19-crisis, de Brexit en de sociaaleconomische gevolgen voor vissers van deze omstandigheden. Deze leden hebben in een eerder overleg dit punt eveneens aangedragen en daarbij gevraagd om rekening te houden met deze omstandigheden bij het vaststellen van de vangstquota voor 2021 en de overdracht van ongebruikte quota van 2020 naar 2021. Hierbij zou de grootst mogelijke flexibiliteit gehanteerd moeten worden, om te voorkomen dat vissers ten onrechte inkomsten mislopen omdat zij gedurende een lange periode in 2020 niet konden uitvaren. Deelt de Minister deze mening en is zij bereid om bij de lopende gesprekken over het vaststellen van de vangstmogelijkheden deze opvatting voortdurend over te brengen, om zo de Nederlandse vissers zo veel mogelijk te ondersteunen en vrijheid te bieden? Welk flexibiliteitsniveau stelt zij zich hierbij ten doel?

Antwoord

Dit punt is – net als in eerdere Landbouw- en Visserijraden – ook tijdens de Landbouw- en Visserijraad op 29 juni opgebracht door meerdere Lidstaten, inclusief Nederland. Zoals eerder aangegeven sta ik niet negatief tegenover een toename in de flexibiliteit voor 2021, mits per visbestand onderbouwd kan worden dat deze verhoging nodig is en de betreffende bestanden er goed voor staan volgens de International Council for the Exploration of the Sea (ICES). Dit zal wanneer de vangstmogelijkheden op de agenda staan weer onder de aandacht gebracht worden, ook op ambtelijk niveau. Omdat er nog geen voorstel is van de Europese Commissie ligt er ook nog geen concreet percentage op tafel. Op dit moment lijkt een toename van 10% naar 25% redelijk, maar dat is ook afhankelijk van de bestanden en de ICES adviezen.

Met betrekking tot de lopende wetgevingsdossiers voor onder andere het nieuwe Europees Maritiem, Visserij- en Aquacultuur Fonds (EMVAF) merken de leden van de VVD-fractie op dat modernisering van de vloot en een duurzame visserij nu juist de zaken waren die de Nederlandse innovatie op het gebied van pulsvisserij mogelijk hebben gemaakt. Deze

leden hebben in dit kader al herhaaldelijk gepleit voor een verdeling van de gelden uit dit fonds waarbij rekening gehouden wordt met de onnodige kosten die Nederlandse vissers hebben moeten dragen als gevolg van het onterecht verbieden van pulsvisserij. Zij lezen in het verslag echter niet terug dat de Minister dit heeft aangedragen. Kan zij hierop ingaan? Kan de Minister ook toelichten hoe zij bij het verdere proces rondom de totstandkoming en invulling van EMVAF, naar verwachting in 2021, uitvoering zal geven aan de motie van het lid Agnes Mulder c.s. (Kamerstuk 33 450, nr. 69), mede ingediend door de VVD, die haar oproept Europese gelden voor de visserij waar mogelijk naar voren te halen?

Antwoord

Het Noordzeeakkoord en de kottervisie zijn beide gericht op de kottervisserij op de Noordzee, waar de pulsvisser onderdeel van uitmaken. Met deze trajecten is beoogd alle kottervissers – inclusief pulsvisser – een toekomstperspectief te bieden door in te zetten op innovatie vanuit het EMVAF. De inzet van de EMVAF middelen vloeit deels voort uit deze afspraken.

Er wordt op dit moment gewerkt aan de Nederlandse invulling van het EMVAF middels het operationeel programma (OP). Hierbij wordt rekening gehouden met afspraken gemaakt in het Noordzeeakkoord omtrent innovatie. Uiteraard zullen deze middelen, binnen de Europese kaders, zo snel mogelijk beschikbaar worden gesteld. Voorwaarde voor beschikbaar komen van de EMVAF middelen is dat het MFK is vastgesteld. De nationale middelen die beschikbaar komen met het Noordzeeakkoord zijn hier niet van afhankelijk. Voor goede projecten kunnen deze zo nodig eerder worden ingezet.

Met betrekking tot de aanlandplicht vernemen de leden van de VVD-fractie graag van de Minister hoe door andere lidstaten is gereageerd op haar pleidooi om verdere alternatieven voor de aanlandplicht te verkennen, temeer nu in het verslag eveneens te lezen valt dat meerdere lidstaten hun steun hiervoor hebben uitgesproken. Hoe is het krachtenveld in de Raad met betrekking tot een herziening van de onwerkbare aanlandplicht?

Antwoord

Er is niet expliciet gereageerd op de Nederlandse interventie door de Lidstaten of de Europese Commissie tijdens de Landbouw- en Visserijraad op 29 juni. Wel hebben meerdere Lidstaten zich kritisch uitgelaten over de aanlandplicht in de huidige vorm. Het meeste lidstaten lijken positief te staan tegenover herziening van de aanlandplicht, maar ik verwacht dat daar dit jaar, ook in het kader van Brexit en vaststelling van de vangstmogelijkheden, geen prioriteit aan gegeven zal worden.

Ten aanzien van het pulsverbod missen de leden van de VVD-fractie hoe de inzet van de Minister op dit punt vorm heeft gekregen. Zij heeft eerder toegezegd dat zij het onderzoek van de International Council for the Exploration of the Sea (ICES), waaruit bleek dat pulsvisserij een verantwoord alternatief voor traditionele visserij is en bovendien minder impact heeft op ecologie en milieu, tijdens de Raden in juni en juli van dit jaar onder de aandacht zou brengen. Kan de Minister toelichten hoe dit gebeurd is? Kan zij toelichten hoe andere lidstaten die in het verleden hun steun hebben uitgesproken voor een verbod op pulsvisserij, zoals Frankrijk, hebben gereageerd op dit onderzoek van ICES? Kan de Minister daarnaast schetsen wat het wetgevingstraject binnen de EU nu is om het pulsverbod zo snel mogelijk van tafel te krijgen? Is inmiddels toegezegd dat het ICES-onderzoek meegenomen zal worden in de verantwoordingsrapportage van de verordening Technische Maatregelen waarin het

pulsverbod is vastgelegd? Zo ja, welk gevolg zal dit hebben voor het verdere proces van herziening van deze verordening ten aanzien van het pulsverbod? Zo nee, waarom niet? Op welke termijn kan een herziening van deze verordening vormkrijgen op het moment dat na het afronden van de voortgangsrapportage blijkt dat het pulsverbod inderdaad onrechtvaardig voor de Nederlandse vissers is en schadelijk voor ecologie en milieu?

Antwoord

Tijdens de Raad heb ik aandacht gevraagd voor het ICES advies over pulsvisserij. Hierop is niet gereageerd door zowel de Lidstaten als de Commissie. Daarnaast is er vooralsnog geen wetgevingstraject voorzien om de Verordening Technische Maatregelen, waar het pulsverbod onderdeel van is, te herzien. Allereerst staat de voortgangsrapportage van deze verordening gepland, die wordt eind 2020 verwacht. Daarna is het aan de Europese Commissie om eventueel een voorstel te doen voor herziening van de betreffende verordening. Over zowel de voortgangsrapportage als eventuele herziening van de verordening is door de Europese Commissie geen toezegging gedaan.

Geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad van 20 juli

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Raad van gedachten zal wisselen over de groene architectuur, die verwijst naar de samenhang van maatregelen binnen het GLB met betrekking tot klimaat- en leefomgeving. Deze leden maken zich zorgen over de keuzes die nu al gemaakt worden voor een te oormerken bedrag voor ecoregelingen. Zij zijn van mening dat er eerst duidelijkheid moet zijn over de omvang van het GLB-budget en dat daarna eerst een inhoudelijke afweging gemaakt zal moeten worden over de inzet van middelen. Daarbij hebben zij eerder de vraag gesteld over het bewezen nut van het betalen van ecoregelingen. Deskundigen zijn niet onverdeeld positief over ecoregelingen. Daarnaast maken deze leden zich zorgen over het pleidooi van de Minister voor een hoger percentage dan 30%. Waarop is deze inzet gebaseerd? Wil de Minister de analyse van haar pleidooi tot verhoging van het percentage voor ecoregelingen met de Kamer delen? Wat zijn de voor- en nadelen van het pleidooi? Kan de Minister aangeven waarom de Kamer niet eerst een inhoudelijke discussie kan voeren na vaststelling van het GLB-budget over de verschillende wensen die er zijn, de prioritering en de betaalbaarheid? Temeer omdat ook uit deze geannoteerde agenda weinig zorg blijkt voor de primaire sector en de boeren die deze diensten moeten leveren.

Antwoord

Over de invulling van het NSP, op basis van de SWOT, behoeftenanalyse en interventiestrategie kom ik nog met uw Kamer te spreken. Onderdeel van de discussie is het percentage voor de ecoregelingen in relatie tot overige interventies die bijdragen aan klimaat en leefomgeving en hoe deze bijdragen aan het inkomen van de boer. Het verhogen van het percentage van 30% heeft betrekking op de besteding aan klimaat en leefomgeving in de tweede pijler. Ik pleit daar voor een verhoging naar 40% omdat vrijwel alle lidstaten in de huidige periode al boven de 30% zitten. Overigens besteedt Nederland nu al ruim de helft van het tweedepijlerbudget aan agrarisch natuur- en landschapsbeheer, waterkwaliteitsmaatregelen en dergelijke. Een verhoging van dat percentage naar 40% past bij de noodzakelijke versterking van de inzet op klimaat en leefomgeving, en leidt dus ook tot een gelijk spelveld.

De leden van de VVD-fractie vragen een uitgebreide toelichting op de huidige status van de Verordening voor de Strategische Plannen, alsmede het geïntegreerde beheers- en controlesysteem (GBCS) en de conditiona-

liteit van de Horizontale Verordening. Deze leden vinden dat er onvoldoende informatie beschikbaar is om een oordeel te vellen wat de status is en welke boodschap zij mee willen geven. Dit geldt ook voor het standpunt van Nederland dat gemiddelde eenheidsbedragen in de verantwoordingsystematiek gebruikt kunnen worden, vanwege onder andere het collectieve stelsel in het agrarisch natuur- en landschapsbeheer in Nederland. Zij ontvangen hierover graag een uitgebreide toelichting. Zij zijn van mening dat hier ter voorbereiding op een volgende Raad input gegeven kan worden en dat deze dan ook betrokken kan worden bij de gedachtevorming of besluitvorming.

Antwoord

De status voor beide Verordeningen is dezelfde, de Raad werkt toe aan het vaststellen van een algemene oriëntatie voor beide voorstellen op basis waarvan de Raad de trilogie zou kunnen starten. Het Duitse voorzitterschap streeft naar een algemene oriëntatie in oktober 2020 op het hele GLB-pakket dus de Verordening voor de Strategische Plannen, de Horizontale Verordening en de GMO wijzigingsverordening tezamen. Voor wat betreft de discussie over eenheidsbedragen zijn er twee varianten: of plannen en verantwoorden op basis van een uniform eenheidsbedrag of op basis van gemiddelde eenheidsbedragen. Vanwege het specifieke karakter van het collectieve stelsel voor agrarisch natuurbeheer in Nederland, wat uniek is in Europa, is verantwoording op basis van gemiddelde eenheidsbedragen noodzakelijk. Nederland wil zeker stellen dat met het oog op het belang van het collectieve agrarisch natuurbeheer het werken met gemiddelde eenheidsbedragen in het komende GLB mogelijk wordt.

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de voorgenomen Nederlandse standpunten inzake de onderwerpen die ter stemming worden voorgelegd aan het eerstvolgende Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed (SCoPAFF) over regelgeving voor gewasbescherming. Deze leden constateren dat de Minister de standpunten van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden Ctgb volgt. Wel maken zij zich zorgen over de trend dat veel werkzame stoffen niet in aanmerking komen voor een (hernieuwde) toelating of goedkeuring. Zij geven rekenschap van het feit dat de beoordeling conform EU-regelgeving (Verordening EG 1107/2009) wordt ingevuld en dat deze besluiten hoofdzakelijk op basis van de risico's voor mens, dier en milieu worden beoordeeld en niet op de landbouwkundige noodzaak, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan de voedselveiligheid en voedselvoorziening. De toelating van laagrisicomiddelen en/of groene middelen vindt maar mondjesmaat plaats en daarmee loopt de Nederlandse en Europese landbouw een risico. Wil de Minister reflecteren op het risico voor de voedselveiligheid en voedselvoorziening? Waarom komen alternatieven maar mondjesmaat door? Deze leden realiseren zich dat de industrie middelen moeten aandragen, maar wat kan de Minister zelf doen om te zorgen dat het aanbod voor de productie van een veilige voedselvoorziening niet in het geding komt? Kan de Minister bevestigen dat alle oordelen gebaseerd zijn op wetenschappelijke analyses? Zo nee, waarom niet en over welke middelen/werkzame stoffen gaat het dan? Tot slot vragen deze leden of de Minister kan garanderen dat, als werkzame stoffen niet door de herbeoordeling komen, dit voor alle Europese lidstaten geldt. Zo nee, waarom niet?

Antwoord:

Alhoewel gemiddeld over de afgelopen jaren het aantal goedgekeurde werkzame stoffen en het aantal toegelaten gewasbeschermingsmiddelen in Nederland licht gestegen is (bron: jaarverslag Ctgb <https://www.ctgb.nl/documenten/jaarverslagen/2020/05/07/jaarverslag-2019>), is er wel een

trend dat een aantal werkzame stoffen die in het verleden zijn goedgekeurd en gebruikt worden in de huidige agrarische bedrijfsvoering bij herbeoordeling volgens de criteria van verordening (EG) 1107/2009 niet meer worden goedgekeurd. Deze trend zal naar verwachting de komende jaren doorgaan. Mede om die reden is de Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 opgesteld; om te werken aan een nieuw perspectief voor telers om minder afhankelijk te worden van chemische gewasbeschermingsmiddelen: weerbare planten en teeltsystemen, verbinden land- en tuinbouw met natuur en terugdringen van emissies tot nagenoeg nul. Daarmee kan de voedselveiligheid, de voedselzekerheid en de veiligheid voor mens, dier en milieu in algemene zin worden geborgd. Veel nieuw goedgekeurde werkzame stoffen kunnen als een laag risico stof worden ingedeeld maar het aantal en vooral de breedte van hun werking is nog onvoldoende om de wegvallende stoffen te vervangen. Om die reden zet ik in de EU in op vereenvoudiging van de goedkeuringsprocedure van laagrisicostoffen van biologische herkomst. En is het belangrijk om meer niet-chemische maatregelen in te zetten en te ontwikkelen. Beiden zijn onderdeel van de Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 en ook van de Van boer tot bord strategie van de Europese Commissie. Alle besluiten over goedkeuring van werkzame stoffen en de toelating van middelen zijn gebaseerd op de wetenschappelijke analyses en adviezen van de toelatingsautoriteiten uit de lidstaten en EFSA. Indien een werkzame stof niet is goedgekeurd, geldt voor alle lidstaten dat er geen gewasbeschermingsmiddelen op basis van die werkzame stoffen op de markt mogen worden gebracht. Wel kan een lidstaat op grond van artikel 53 van de verordening (EG) 1107/2009 een tijdelijke ontheffing van dit verbod toestaan (maximaal 120 dagen) indien zich een noodsituatie voordoet op het gebied van gewasbescherming en er geen alternatieven beschikbaar zijn. Deze ontheffingen moeten worden gemeld aan de EU-lidstaten en aan de Europese Commissie. De Europese Commissie ziet erop toe dat lidstaten zich aan de voorwaarden houden.

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van D66-fractie hebben de geannoteerde agenda voor de Raad van 20 juli en het verslag van de videoconferentie van 29 juni ontvangen en hebben hierover nog enkele vragen.

Gang van zaken

De leden van de D66-fractie betreuren de huidige gang van zaken. Waarom zijn de geannoteerde agenda voor de Landbouw- en Visserijraad en het verslag van de voorgaande Raad pas na de deadline voor de inbreng van het schriftelijk overleg gedeeld met de Kamer? Is de Minister het met deze leden eens dat op deze manier de Kamer niet goed haar werk kan doen? Kan de Minister toezeggen dat dit in de toekomst niet nogmaals gebeurt?

Antwoord

Ik ben met uw Kamer van mening dat het verslag van de Landbouw- en Visserijraad zo spoedig mogelijk met uw Kamer gedeeld dient te worden. De druk van de actualiteit op mijn agenda heeft ervoor gezorgd dat het stuk laat is verstuurd. Daarvoor bied ik aan uw Kamer mijn excuses aan.

GLB en NSP

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van het feit dat het Duits voorzitterschap momenteel bekijkt hoe de ambitie op het gebied van klimaat en leefomgeving binnen het toekomstige GLB vormgegeven kan

worden. Deze leden vinden het positief dat de Minister zich zal inzetten voor groene ambities in het nieuwe GLB en dat zij zal pleiten voor het verhogen van het percentage te oormerken budget in de tweede pijler voor groene maatregelen. Welk percentage is de Minister van plan te bepleiten voor het verhogen van het te oormerken budget in de tweede pijler?

Antwoord

Het is mijn inzet het door de Europese Commissie voorgestelde minimumpercentage van 30% voor de 2^e pijler te besteden aan uitgaven voor klimaat- en leefomgeving te stellen op 40%.

De leden van de D66-fractie lezen dat de Minister stelt dat steun vanuit het nieuwe GLB gebonden is aan «verhoogde conditionaliteit zijnde voorwaarden op het gebied van onder andere klimaat – en leefomgeving». Deze leden zijn van mening dat inkomenssteun sterk gekoppeld moet worden aan vergroeningsmaatregelen en dat het van belang is dat deze steun bijdraagt aan de omslag naar kringlooplandbouw. Hierbij is het essentieel dat afdwingbare eisen worden gesteld. Zij vernemen dat de lidstaten over het algemeen geen voorstander meer zijn van één minimumpercentage voor klimaat- en leefomgevingsuitgaven voor het gezamenlijke budget van de eerste en tweede pijler van het GLB. Wat wordt de inzet van de Minister om te verzekeren dat groene ambities toch worden geborgd binnen het nieuwe GLB?

De Minister geeft aan dat lidstaten in hun NSP's dienen aan te geven hoe zij aan de gestelde voorwaarden in het GLB gaan voldoen. Deze leden zijn van mening dat binnen de NSP's rekening gehouden moet worden met de cohesie tussen de eisen die verschillende lidstaten stellen. Het is immers essentieel dat een einde komt aan de hectaresubsidies zoals wij deze nu kennen, zodat de steeds intensievere landbouw niet meer ten koste gaat van natuur en biodiversiteit.

Antwoord:

Aangezien er in de Raad geen steun is voor het vaststellen op EU-niveau van een gezamenlijk minimumpercentage voor beide pijlers voor klimaat- en leefomgevingsuitgaven, pleit ik voor separate percentages: zowel een minimum percentage in de eerste pijler als in de tweede pijler, vast te leggen op EU-niveau. De percentages moeten naar de mening van het Kabinet voldoende ambitieus zijn om alle lidstaten te bewegen substantiële budgetten toe te wijzen aan eco-regelingen en agrarisch natuurbeheer.

De leden van de D66-fractie vinden het positief dat de Europese Commissie heeft aangegeven dat de ambities voor de Van boer tot bord-strategie zichtbaar moeten worden in de NSP's. Daarnaast signaleren deze leden dat de Europese Commissie heeft laten weten dat lidstaten gezamenlijk een politiek besluit moeten nemen ten aanzien van de discussie over externe convergentie. Hoe schat de Minister de uitkomst van de onderhandelingen over externe convergentie in?

Antwoord

Besluitvorming over de externe convergentie is onderdeel van het besluit over het Meerjarig Financieel Kader waarover de regeringsleiders in de Europese Raad besluiten.

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie hebben in het algemeen overleg over de vorige Landbouw- en Visserijraad al aangegeven dat het heel vervelend is dat de stukken steeds zo laat aangeleverd worden. De

Minister beloofde dit te verbeteren. De collega's hebben hier gisteren nogmaals schriftelijk aandacht voor gevraagd. Deze leden vinden het onaanvaardbaar dat er nog steeds geen verbetering heeft plaatsgevonden en wijzen de Minister erop dat zij hierdoor hun controlerende functie niet voldoende kunnen uitvoeren.

De leden van de GroenLinks-fractie zijn zeer bezorgd over de brief die binnen is gekomen over de bijeenkomst van het SCoPAFF en wat daarin ten aanzien van het bijenrichtsnoer beschreven wordt. Nederland lijkt hierbij te kiezen voor een afgezwakte versie van het bijenrichtsnoer uit 2013. Deze leden vragen zich af waarom voor deze optie gekozen is en welke andere opties hier nog besproken zijn. Kan de Minister hier uitgebreid op ingaan? Vooral ook omdat in de brief maar één optie besproken wordt, terwijl er meerdere opties aan de Europese Commissie zijn voorgelegd. Daarom lijkt het bespreken van één optie niet erg transparant, terwijl burgers juist heel erg begaan zijn met insecten- en vooral bijensterfte. Welk niveau van bescherming bieden de verschillende opties voor zowel honingbijen als solitaire en andere bijen?

Antwoord

In het technisch overleg van 30 juni hebben vertegenwoordigers van de Europese Commissie, EFSA en de lidstaten gesproken over de wijze waarop de beschermdoelen voor bijen kunnen worden bepaald. Ik benadruk dat de bespreking in SCoPAFF gaat over de wijze waarop het beschermdoel wordt vastgesteld, niet over het gewenste niveau van bescherming. Ik vind het belangrijk dat de wijze waarop het beschermdoel wordt vastgesteld wetenschappelijk verantwoord is. Ik volg hierin dan ook het advies van het Ctgb.

Tijdens het overleg van 30 juni heeft EFSA vier opties toegelicht voor de wijze waarop de beschermdoelen voor bijen kunnen worden vastgesteld. Drie van de vier opties zijn uitvoerbaar binnen de tijd die EFSA heeft gekregen voor herziening van het richtsnoer. Voor de vierde optie geeft EFSA aan dat een groot onderzoeksproject nodig is om wetenschappelijke data te verzamelen. Een keuze voor deze optie zou aanzienlijke vertraging betekenen van het herzieningsproces en dat vind ik niet gewenst.

Optie 1 is een aanpak waarbij een acceptabel effect op de lange-termijn overleving van een bijenkolonie wordt vastgesteld. Daarmee wordt de overleving van een bijenkolonie gedurende een bepaalde periode (bijvoorbeeld een aantal jaar) geborgd. De zwakte van deze optie is dat niet bekend is welke overlevingsperiode nodig is voor het behoud van de ecosysteemdiensten. Met andere woorden: dat de kolonie overleeft wil niet zeggen dat deze ook kan zorgen voor een voldoende niveau van bestuiving. Het Ctgb ontraadt daarom deze optie.

Optie 2 is een aanpak waarbij een acceptabel effect op de kolonie-omvang wordt bepaald aan de hand van de natuurlijke variabiliteit van de grootte van bijenkolonies. Het Ctgb adviseert positief over deze optie en in mijn brief van 13 juli 2020 (Kamerstuk 27 858, nr. 513) heb ik deze aanpak dan ook toegelicht. Met deze aanpak wordt geborgd dat de omvang van een bijenkolonie altijd binnen de natuurlijke variabiliteit blijft, waardoor verwacht kan worden dat de bestuivingsfunctie ook binnen de natuurlijke variabiliteit blijft. EFSA stelt voor om de natuurlijke variabiliteit met een populatiemodel te bepalen, waarbij ook data over de achtergrondsterfte wordt gebruikt. Vervolgens zal het specifieke beschermingsdoel bepaald worden door een percentage te bepalen dat de grootte van een bijenkolonie mag afwijken van de gemiddelde variabiliteit, met als randvoorwaarde dat deze afwijking nog binnen de natuurlijke variabiliteit blijft. EFSA zal de Commissie en de lidstaten opnieuw consulteren over dit

percentage na uitwerking van de gekozen optie. Dit percentage wordt dus op een later moment door de lidstaten vastgesteld. Ik zal uw Kamer hierover uiteraard informeren.

Het voordeel van deze aanpak is dat deze is gebaseerd op biologische en ecologische overwegingen (onder andere weersomstandigheden, beschikbaarheid van voedsel, effecten van ziektes zoals de Varroa-mijt). Het nadeel is dat deze overwegingen onderdeel zijn van een populatiemodel, waar voldoende vertrouwen in moet zijn. EFSA geeft aan dat er voor honingbijen een geschikt model is – het BEEHAVE-model. Zoals ik uw Kamer in mijn brief van 19 juni 2019 (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1181) meldde, is dit model in 2015 door EFSA geëvalueerd en geschikt bevonden voor dit doeleinde. Daarnaast geeft EFSA aan dat de gemodelleerde natuurlijke variabiliteit tot op zekere hoogte kan worden getoetst met data uit beschikbare veldstudies met bijen. Ondertussen is er voor hommels ook een model beschikbaar gekomen (Bumble-BEEHAVE). Dit model moet nog door EFSA worden geëvalueerd. Voor solitaire bijen zijn geen geschikte modellen beschikbaar. Zoals ik in mijn brief heb aangegeven vraag ik in de SCoPAFF vergadering aan de Europese Commissie en EFSA met voorstellen te komen over de aanpak van het bepalen van specifieke beschermdoelen voor wilde solitaire bijen.

Optie 3 gaat uit van een vooraf vastgesteld acceptabel effect op de omvang van een bijenkolonie. Deze aanpak is toegepast in het EFSA bijenrichtsnoer uit 2013 en is dus niet nieuw, met uitzondering dat EFSA aangeeft dat het potentieel voor herstel zou kunnen worden toegevoegd. EFSA (2013) ging er destijds vanuit dat er geen impact is op de ecosysteemdiensten (bestuiving) als het effect van een gewasbeschermingsmiddel op de kolonie-omvang verwaarloosbaar is. Op basis van expert judgement is toen vastgesteld dat het effect van een gewasbeschermingsmiddel op de omvang van de kolonie lager moet blijven dan 7% om als verwaarloosbaar te worden beschouwd. EFSA geeft aan dat dit percentage is bepaald op basis van destijds beschikbare informatie over de achtergrondsterfte en de ervaringen van imkers en dat bij een keuze voor deze optie dit percentage tegen het licht gehouden zal moeten worden. Nadeel van deze aanpak is volgens EFSA dat deze aanpak niet gestoeld is op solide wetenschappelijke biologische en ecologische overwegingen. Mede om die redenen acht het Ctgb deze optie minder geschikt dan optie 2.

Optie 4 gaat uit van het bepalen van acceptabele impact op de door bijen verleende ecosysteemdiensten. Deze optie is het meest in overeenstemming met de ecosysteemdienstenaanpak van EFSA, maar EFSA geeft aan dat wetenschappelijke data ontbreekt over de mate waarin verschillende bijen hun bijdrage aan deze ecosysteemdiensten leveren en wat de impact van gewasbeschermingsmiddelen hierop is. Er is een groot onderzoeksproject nodig. Vanwege de tijd die dergelijk onderzoek kost, geeft EFSA aan dat deze optie niet haalbaar is binnen de tijd waarin het herziene bijenrichtsnoer moet zijn afgerond.

In het oorspronkelijke bijenrichtsnoer uit 2013 wordt gesproken over een aanvaardbaar mortaliteitspercentage van 7%. Dat betekent dat een middel toegelaten kan worden als maximaal 7% van de bijen daaraan doodgaat. Dat is al een veel te hoog percentage, zeker in een tijd dat de insectensterfte al zeer hoog is. Welk mortaliteitspercentage wordt er genoemd in de afgezwakte optie waar Nederland voor kiest? Kan de Minister hierop ingaan?

Antwoord

In de optie waar ik, op basis van het advies van het Ctgb, de voorkeur aan geef, is het effect op de kolonie-omvang wat nog acceptabel wordt geacht

nog niet vastgesteld. Dit is namelijk onderdeel van het beschermdoel, terwijl het op dit moment alleen nog gaat over de wijze waarop het beschermdoel wordt vastgesteld. Het is de bedoeling dat onderzocht wordt wat de natuurlijke variatie in kolonie-omvang is en dat een eventueel effect van een gewasbeschermingsmiddel op die omvang binnen de natuurlijke variatie blijft. In de beschrijving van de vier opties ben ik al ingegaan op het percentage van 7%.

En kan de Minister hierbij, in navolging van het artikel van Follow The Money van vorig jaar, ook ingaan op de overlap die bij deze optie te zien is met het Beehave-programma, dat gefinancierd is door onder andere Syngenta? Op basis van het Beehave-programma zou de acceptabele sterfte van een bijenkolonie wel 20% of soms zelfs hoger kunnen zijn. Vindt de Minister dit een acceptabele mortaliteit?

Antwoord

In antwoorden op eerdere vragen van uw Kamer ben ik ingegaan op het BEEHAVE model (Kamerstuk 21 501–32, nr. 1181). Dit model is opgesteld door wetenschappers van een Engels onderzoeksinstituut, in samenwerking met een Duitse onderzoeksinstituut en een onderzoeker van Syngenta en beoordeeld door een wetenschappelijk panel van EFSA. Zoals aangegeven in mijn vorige antwoord, moet de natuurlijke variatie in de kolonie-omvang nog worden vastgesteld.

Een laatste vraag van deze leden over het bijenrichtsnoer: hoe ziet de Minister de keuze en steun voor deze optie ten opzichte van de aangenomen motie van de leden Bromet en Dik-Faber (Kamerstuk 27 858, nr. 477), waarin wordt verzocht in de risicoanalyse rekening te houden met de combinatie van middelen en met de effecten van middelen tijdens de levenscyclus, inclusief reproductie, van insecten? Kan zij schetsen hoe zij invulling heeft gegeven aan deze motie en een laatste stand van zaken geven?

Antwoord

Op basis van het advies van het Ctgb, constateer ik dat met deze optie op de meest realistische wijze rekening kan worden gehouden met de natuurlijke variatie in de populatiedynamiek (zoals levenscyclus en reproductie) van honingbijen en hommels. Deze optie spreekt zich nog niet uit over effecten over combinatie van middelen. Ik verwijs uw Kamer voor dit aspect naar het antwoord op de vraag van het lid Bromet over cumulatieve effecten naar aanleiding het bericht over «Ctgb trekt proefonthefing Vertimec in». (Aanhangsel Handelingen II 2019/20, nr. 3417)

Daarnaast hebben de leden van de GroenLinks-fractie nog enkele andere vragen naar aanleiding van de geannoteerde agenda. Wil de Minister tijdens de komende Landbouw- en Visserijraad in de discussie over het GLB pleiten voor het door lidstaten laten vastleggen van doelen in de NSP's die recht doen aan de specifieke Van boer tot bord-doelen en hun indicatoren? Kan de Minister hierbij ingaan op specifiek de doelen voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen, antibiotica, het verbeteren van de waterkwaliteit, biologische landbouw en de groen(blauw)e diensten uit deze Van boer tot bord-strategie? Is de Minister daarnaast bereid om in het kader van good governance te pleiten voor mechanismen rondom transparantie en het afleggen van verantwoordelijkheid? Kan de Minister in dit verband vragen of en, zo ja, hoe de Europese Commissie de verantwoordelijkheid neemt voor het vertalen en publiceren van de ingediende ontwerp NSP's, de opmerkingen van de Europese Commissie op die ontwerpen en uiteindelijk de publicatie van de definitieve NSP's? Daarnaast vragen deze leden in hoeverre de Minister bereid is op te

komen voor het vaststellen van voorwaarden binnen het GLB waardoor de biodiversiteit in het agrarisch gebied niet verder achteruitgaat. Zij wijzen de Minister erop dat dit iets anders is dan het pleiten voor de huidige vorm van basisvoorwaarden. Tot slot spreken zij hun steun uit voor de inzet van de Minister voor het oormerken van middelen uit de eerste pijler voor ecoregelingen. Hierdoor zullen andere lidstaten ook meer moeten doen. Deze leden wijzen er hier wel op dat dit niet ten koste moet gaan van de basisvoorwaarden van landbouwsteun. Kan de Minister garanderen dat de extra middelen in de eerste pijler voor ecoregelingen geen uitruil is in de onderhandelingen om de basisvoorwaarden af te zwakken?

Antwoord

Ik zal er tijdens de Raad voor pleiten dat helderheid en transparantie verkregen moet worden over het voorstel van de Europese Commissie om aanbevelingen op basis van de Boer-tot bordstrategie hun neerslag te laten krijgen in de GLB-strategische plannen. Voor het kabinet is het van belang dat dit proces transparant is, een juridische basis kent waaraan lidstaten rechtszekerheid en een gelijk speelveld kunnen ontleen en in lijn is met de beweging die de Europese Commissie voor het GLB voorstaat om lidstaten ruimte te geven tot invulling van het GLB met maatregelen die passen bij hun nationale en regionale behoeften en omstandigheden. De met de Europese Commissie te starten zogeheten gestructureerde dialoog dit najaar is bedoeld om tot de gewenste helderheid en transparantie te komen. Het is ook mijn inzet om bij de vaststelling van de nationaal strategische plannen van lidstaten inzicht te krijgen wat de inzet van lidstaten is en de eventuele aanpassingen die er plaatsvinden alvorens een strategisch plan wordt goedgekeurd en gepubliceerd.

Volgens het Commissievoorstel voor de Strategische Planverordening moeten ecoregelingen verder gaan dan de wettelijke vereisten en de goede landbouw- en milieupraktijk. Die minimale vereisten worden vastgelegd in de verordening en zijn daarmee gegarandeerd. Ik vind het belangrijk dat boeren beloofd kunnen worden voor prestaties op de terreinen klimaat en leefomgeving.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie

Bijenrichtsnoer

De leden van de Partij voor de Dierenfractie zijn zeer ontsteld en teleurgesteld over de passage over het bijenrichtsnoer in de Kamerbrief over de SCoPAFF-vergadering van juli 2020. Deze leden constateren dat de Minister de Kamer onvolledig informeert over het discussiepunt betreffende de benadering om beschermdoelen voor bijen vast te stellen in het kader van de herziening van het bijenrichtsnoer. De Minister weidt uit over «een door de EFSA voorgestelde benadering» voor het vaststellen van een acceptabel effect van landbouwgif op bijen. Vervolgens stelt de Minister dat het Ctgb positief adviseert over deze benadering, en sluit zij af door te schrijven dat de Nederlandse delegatie voornemens is positief te reageren op deze benadering. Hier wordt volgens deze leden zeer belangrijke informatie weggelaten. Kan de Minister bevestigen dat de door haar gepresenteerde benadering slechts een van de vier door de European Food Safety Authority (EFSA) voorgestelde benaderingen was? Kan de Minister bevestigen dat de EFSA verschillende benaderingen heeft voorgesteld, elk met de eigen voors en tegens, waaruit de afvaardigingen van de lidstaten een keuze dienen te maken? Kan de Minister deze verschillende voorstellen van de EFSA met de Kamer delen? Kunnen deze leden uit de Kamerbrief opmaken dat de keuze van de Minister reeds gevallen is op de benadering waarbij een acceptabel effect voor bijen

bepaald wordt aan de hand van de natuurlijke variabiliteit van de grootte van de bijenkolonie? Waarom verzwijgt de Minister dat dit een keuze was en presenteert zij het alsof het de enige optie was? Waarom vertelt de Minister niet het hele verhaal in haar brief aan de Kamer over de SCoPAFF-vergadering? Kan de Minister bevestigen dat een van de opties die de EFSA voorstelt de originele benadering is, zoals voorgesteld in het bijenrichtsnoer uit 2013? Zo ja, waarom heeft de Minister dit niet vermeld in haar SCoPAFF-brief?

Antwoord

In het technisch overleg van 30 juni hebben vertegenwoordigers van de Europese Commissie, EFSA en de lidstaten gesproken over de wijze waarop de beschermdoelen voor bijen kunnen worden bepaald. Ik benadruk dat de bespreking in SCoPAFF gaat over de wijze waarop het beschermdoel wordt vastgesteld, niet over het gewenste niveau van bescherming. Ik vind het belangrijk dat de wijze waarop het beschermdoel wordt vastgesteld wetenschappelijk verantwoord is. Ik volg hierin dan ook het advies van het Ctgb. In mijn brief van 13 juli jl. heb ik toegelicht wat het advies van het Ctgb is en dat ik dit advies volg (Kamerstuk 27 858, nr. 513). Tijdens het overleg van 30 juni heeft EFSA inderdaad vier opties toegelicht voor de wijze waarop de beschermdoelen voor bijen kunnen worden vastgesteld. Voor een beschrijving van deze opties verwijs ik naar mijn antwoord op een vergelijkbare vraag van de leden van de fractie van GroenLinks.

Kan de Minister zich herinneren dat de Kamer haar middels de aangenomen motie van het lid Ouwehand (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1175) heeft opgeroepen om zich in te zetten voor de benodigde aanscherping, en dus voor inwerkingtreding van het bijenrichtsnoer als geheel, inclusief de tests op het gebied van chronische toxiciteit en de gevolgen voor solitaire bijen en hommels, uiterlijk eind 2019?

In lijn met deze oproep van de Kamer zou de Minister haar volledige steun moeten uitspreken voor de optie van de originele benadering uit het bijenrichtsnoer, die nu ook door de EFSA is voorgelegd. Erkent de Minister dat zij met de positieve reactie en voorkeur van de Nederlandse delegatie op een alternatief voorstel dat de bescherming van (wilde) bijen en hommels juist afzwakt ten opzichte van het originele bijenrichtsnoer, deze uitspraak van de Kamer negeert? Kan de Minister bevestigen dat de optie voor de benadering waarbij een acceptabel effect voor bijen bepaald wordt aan de hand van de «natuurlijke variabiliteit» afwijkt van de benadering in het originele bijenrichtsnoer zoals dat in 2013 door de EFSA is ontwikkeld?

Antwoord

Ik heb uw Kamer gemeld (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1181) dat ik invulling heb gegeven aan de motie Ouwehand door de Europese Commissie op te roepen om het volledige bijenrichtsnoer zo snel mogelijk in te voeren, maar uiterlijk eind 2019. Het mandaat aan EFSA voor de verdere uitwerking van het bijenrichtsnoer was reeds in maart 2019 afgegeven en stond in die zin los van de implementatie van het bijenrichtsnoer. Nadat het Europees Parlement een door de lidstaten overeengekomen implementatie van onderdelen van het bijenrichtsnoer heeft afgewezen (Kamerstuk 27 858, nr. 487) heeft de Europese Commissie besloten om een nieuw voorstel voor de implementatie van het bijenrichtsnoer aan de lidstaten voor te leggen als EFSA de uitwerking heeft afgerond (Kamerstuk 35 470-XIV, nr.7). Dit voorstel zal naar verwachting in maart 2021 worden gepubliceerd. Ik heb uw Kamer tussentijds gemeld dat EFSA werkte aan de herziening van het bijenrichtsnoer aan nieuwe wetenschappelijke inzichten en dat Nederlandse experts van het Ctgb daar een bijdrage aan leveren (Kamerstuk 27 858, nr. 487). Zoals aangegeven in de

beschrijving van de vier opties, geef ik de voorkeur aan de optie die volgens het Ctgb advies het meest solide is onderbouwd. Dat is geen afzwakking van het beschermingsniveau maar kiezen voor de naar de huidige wetenschappelijke inzichten best onderbouwde beschermingsniveau.

Kan de Minister bevestigen dat in het originele bijenrichtsnoer het acceptabele effect vooraf werd vastgesteld, namelijk op een niveau van 7%? Verschillende experts hebben destijds uitgesproken dat een limiet van 7% sterfte in een bijenkolonie de maximaal toelaatbare schade is van landbouwgif. Deze leden stellen dat deze limiet geenszins strikt is. Kan de Minister bevestigen dat imkers rond 2013 geprotesteerd hebben tegen deze grens van 7%, omdat zij dat een te laag beschermingsniveau vonden?

Antwoord

Ja, in het EFSA bijenrichtsnoer uit 2013 wordt een acceptabel effect gehanteerd met een vast percentage. Dit percentage was bepaald op basis van de wetenschappelijke kennis van dat moment en ervaringen die imkers destijds hadden opgedaan. Wanneer eenzelfde benadering nu weer zou worden gekozen, zou het percentage wat als acceptabel effect wordt gehanteerd, op basis van de actuele stand van de wetenschap, opnieuw moeten worden bepaald.

Kan de Minister bevestigen dat in de benadering die zij in haar SCoPAFF-brief uiteenzet, het acceptabele effect van landbouwgif op bijen gedefinieerd wordt aan de hand van de variabiliteit die ook op een natuurlijke manier voor kan komen in bijenpopulaties? Kan de Minister bevestigen dat deze «natuurlijke variabiliteit» gemodelleerd wordt op basis van veldmetingen? Kan de Minister uitsluiten dat (een deel van) deze veldmetingen gedaan zijn in landbouwgebieden waar reeds gespoten wordt? Deelt de Minister het inzicht dat dat geen natuurlijke situatie zou zijn en dat een model dat daarop gebaseerd is, niet de «natuurlijke variabiliteit» aangeeft?

Antwoord

Eventuele veldstudies die worden gebruikt bij de beoordeling van werkzame stoffen en gewasbeschermingsmiddelen dienen, conform Europese regelgeving, aan strenge eisen te voldoen. Hierbij wordt ook gekeken of er invloeden zijn van bestaand gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, bijvoorbeeld in een nabijgelegen veld. Hierbij dient te worden vermeld dat de «natuurlijke variabiliteit» in de EU-context bijna altijd onderhevig is aan menselijke invloeden die een effect kunnen hebben op die variabiliteit, zowel een negatief effect (bijvoorbeeld verlies aan natuurlijke leefomgeving door bebouwing, infrastructuur, intensivering) als een positief effect (bijvoorbeeld bloemrijke akkerranden, imkerpraktijken).

Kan de Minister bevestigen dat zo'n model hele ruime marges op kan leveren, omdat de grootte van kolonies inderdaad kan schommelen? Deelt de Minister de mening dat dat in het licht van de huidige uitstervingsgolf en de dramatische afname van insecten zeer onwenselijk is, en dat (solitaire) bijen en hommels juist strengere bescherming nodig hebben? Kan de Minister uitsluiten dat het beschermingsniveau met deze benadering lossier wordt dan de 7% uit het originele bijenrichtsnoer? Zo ja, hoe? Hoelang denkt de Minister dat het duurt voordat een insectensoort is uitgeroeid wanneer bij elke spuitbeurt meer dan 7% van de populatie zou mogen sterven?

Antwoord

Ik vind het belangrijk dat bijen goed beschermd worden en ben van mening dat dit het best wordt gedaan als rekening wordt gehouden met natuurlijke en ecologische effecten en het model dat deze effecten zo goed mogelijk in beeld brengt. Met inachtneming van deze effecten zal worden onderzocht wat de natuurlijke variatie in de omvang van een bijenkolonie is. Een eventueel effect van een gewasbeschermingsmiddel op die omvang mag vervolgens niet hoger zijn dan de grenzen van de natuurlijke variatie.

Kan de Minister bevestigen dat de door haar genoemde benadering volledig gebaseerd is op een model dat is ontwikkeld is door de chemische industrie, genaamd Beehave? Vindt de Minister het wenselijk dat voor de bescherming van bestuivers een model gebruikt wordt dat ontwikkeld is door een bedrijf dat baat heeft bij de verkoop van landbouwgif, en dus niet onafhankelijk is? Kan de Minister bevestigen dat bijenonderzoeker Noa Simon Delso heeft gewaarschuwd dat juist met het Beehave-model «vergiftiging door pesticiden onzichtbaar kan worden»?¹ Kan de Minister uitleggen waarom er bijvoorbeeld geen door de EFSA ontwikkeld model is voorgesteld?

Antwoord

Ik verwijs hiervoor naar mijn antwoord op de vragen van de leden van de GroenLinks-fractie over het BEEHAVE model en naar mijn eerdere beantwoording van Kamervragen hierover (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1181).

Kan de Minister bevestigen dat wanneer gekozen wordt voor de optie met een vaststaand percentage (van bijvoorbeeld 7%), deze ook toepasbaar is op solitaire bijen, omdat gekeken kan worden naar de omvang van de gehele populatie in plaats van naar de kolonie? Deelt de Minister het inzicht dat dit dus een nuttige benadering is voor honingbijen, hommels en solitaire bijen? Waarom stelt de Minister dan dat de Nederlandse delegatie bij de Europese Commissie en EFSA zal vragen om aanvullende voorstellen om de beschermdoelen voor solitaire bijen vast te stellen? Kan de Minister bevestigen dat een dergelijk voorstel reeds sinds 2013 bestaat, omdat dit namelijk het vaststellen van een vast percentage behelst, zoals dat in het originele bijenrichtsnoer was opgenomen? Gaat de Minister de reactie van de Nederlandse delegatie in lijn brengen met de uitspraak van de Kamer en positief reageren op het voorstel van de EFSA voor een vooraf vastgesteld percentage (van maximaal 7%) en niet voor een benadering op basis van de «natuurlijke variabiliteit»?

Antwoord

Ik ben voorstander van een benadering waarbij natuurlijke en ecologische effecten zo goed mogelijk worden meegenomen. En de natuurlijke en ecologische omstandigheden van in kolonies levende honingbijen en hommels verschillen van de solitair levende bijen. Ik heb de Europese Commissie en EFSA opgeroepen om met aanvullende voorstellen te komen om de bescherming van solitaire bijen te waarborgen.

Tot slot vragen deze leden de Minister of zij – gelet op de urgentie – deze vragen wil beantwoorden voor aanvang van het SCoPAFF-overleg van 16 en 17 juli.

Antwoord

¹ https://www.ftm.nl/artikelen/dit-afgezwakte-bijenrichtsnoer-mag-de-tweede-kamer-niet-zien?share=1&utm_source=Twitter&utm_medium=social&utm_campaign=TKBijen&utm_content=FTM0615

Ik heb uw Kamer op 15 juli geïnformeerd dat dit niet mogelijk was (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1239).

Productie en consumptie van vlees en zuivel

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie zijn verheugd dat het belang van het overstappen naar een meer plantaardig voedselpatroon nu ook is vastgelegd in de Van boer tot bord-strategie. Toch worden er geen maatregelen voorgesteld om de (over)productie en overconsumptie van vlees en zuivel aan te pakken. Niet alleen wordt het enorme aantal dieren in de Europese veehouderij ongemoeid gelaten, op het allerlaatste moment werd zelfs een voorstel om te stoppen met subsidies voor vleespromotie geschrapt uit de plannen van de Europese Commissie.² Subsidies voor het aanmoedigen van vleesconsumptie terwijl er al te veel vlees wordt gegeten en de rapporten waaruit blijkt dat vanwege klimaat, het milieu, dierenwelzijn en de volksgezondheid zich blijven opstapelen. Deze leden vinden dit volstrekt onverantwoord. De Europese vee-industrie fokt, gebruikt en slacht elk jaar meer dan zeven miljard dieren. Ieder jaar weer. De afgelopen zeven jaar ontving de landbouwsector in de EU zo'n 363 miljard euro. Volgens berekeningen van Greenpeace ging daarvan zo'n 196 miljard euro naar de vee-industrie. Ook in de landbouwplannen voor de komende zeven jaar lijkt het subsidieaandeel voor de vee-industrie niet significant te verminderen. Daarnaast heeft de EU in de afgelopen jaren tientallen miljoenen euro subsidie verstrekt voor «voorlichting en afzetbevorderingsacties» binnen de EU van onder andere kalfsvlees, schapen- en geitenvlees, konijnenvlees, parelhoenders, wild, rundvlees, kip, varkensvlees en vleeswaren, zo bleek eerder dit jaar uit een rapport van Wakker Dier.³ Kan de Minister bevestigen dat zij geen voorstander is van subsidies voor het bevorderen van de afzet voor vleesproducten, omdat «juist de eiwittransitie een belangrijk beleidspunt [is] van het ministerie», zoals een woordvoerder van het ministerie in reactie op dit bericht heeft gesteld? In antwoord op schriftelijke vragen stelde de Minister «Dit neemt niet weg dat ik in voorkomende gevallen in EU-verband mijn bezwaren tegen EU-financiering voor promotie van landbouwproducten naar voren blijf brengen».⁴ Deze leden vragen de Minister hoe vaak en op welke wijze zij bezwaar heeft gemaakt tegen EU-subsidies voor vleespromotie. Ook vragen zij of de Minister heeft gehoord van de nieuwe campagne «Let's talk about pork from Europe» die de Europese Commissie nu heeft gelanceerd om de consumptie van varkensvlees te promoten in Zuid-Europese landen.⁵ Hoe beoordeelt de Minister het feit dat deze campagne zich richt op jongeren tot 30 jaar omdat zij in de afgelopen jaren minder varkensvlees zijn gaan eten door berichten over milieu, voedselveiligheid en dierenwelzijn? Heeft de Minister in Europa haar bezwaren kenbaar gemaakt tegen deze nieuwe campagne? Zo nee, waarom niet? Kan de Minister bevestigen dat bij de campagne «Pork Lovers Europe» als reden voor het voeren van deze campagne onder meer het rapport van het International Agency for Research on Cancer (IARC) wordt genoemd, waarin een verhoogd risico op kanker bij de consumptie van rood en bewerkt vlees werd vastgesteld?⁶ Kan de Minister bevestigen dat mede op basis van dit IARC-rapport het Voedingscentrum aanraadt minder rood en bewerkt

² <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/05/20/europese-commissie-stopt-toch-niet-met-subsidie-vleespromotie-a4000367>

³ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/we-eten-te-veel-vlees-en-de-eu-betaalt-tientallen-miljoenen-euro-s-om-dit-zo-te-houden~bd375cb3/>

⁴ Aanhangsel Handelingen II 2019/20, nr. 2950

⁵ <https://www.boerenbusiness.nl/varkens/artikel/10888351/brussel-gaat-karbonade-s-promoten-in-zuid-europa>

⁶ <https://ec.europa.eu/chafea/agri/en/campaigns/pork-lovers-europe>

vlees, zoals varkensvlees te consumeren?⁷ ⁸ Herinnert de Minister zich dat zij bij vragen over haar doelstellingen en aanpak voor de transitie naar een meer plantaardig en ook gezonder voedingspatroon, steevast verwijst naar de adviezen van het Voedingscentrum? Erkent de Minister dat een daling van de consumptie van varkensvlees door een groter bewustzijn van consumenten over de risico's hiervan in lijn is met de adviezen van het Voedingscentrum, en eveneens haar eigen doelstellingen dichterbij brengt? Erkent de Minister dat een promotiecampagne om het eten van varkensvlees te stimuleren, volledig in strijd is met haar eigen doelstellingen voor de eiwittransitie en voor een gezonder voedingspatroon? Kan de Minister bevestigen dat rundvlees in het Werkprogramma 2019 en 2020 als specifiek te promoten product is aangewezen, omdat de vraag naar rundvlees mede daalt vanwege de zorgen van consumenten over het klimaat?⁹ Erkent de Minister dat een dalende consumptie van rundvlees, onder meer vanwege zorgen van consumenten over het klimaat, een positieve ontwikkeling is die helemaal in lijn ligt met de doelstellingen van het Nederlandse klimaatakkoord? Kan de Minister bevestigen dat de gesubsidieerde campagne rond de afzetbevordering van kip als doel heeft om in de zes landen waar de campagne wordt gevoerd, waaronder Nederland, de kipconsumptie in zijn algemeenheid, ongeacht land van herkomst, met 1,22% te verhogen?¹⁰ Kan de Minister bevestigen dat het kabinet consumenten wil aanmoedigen om minder vlees te eten en dat dit onder meer is vastgelegd in de Transitieagenda circulaire economie – biomassa en voedsel, het klimaatakkoord en het preventieakkoord? Kan de Minister bevestigen dat de campagne «Er is meer dan vlees» van het Voedingscentrum, waarin wordt gewezen op het feit dat de gemiddelde Nederlander veel meer vlees eet dan gezond voor hem/haar is, door de overheid is betaald?¹¹ Erkent de Minister dat subsidies voor reclamecampagnes voor vlees in Nederland, gesubsidieerd door de EU, rechtstreeks ingaan tegen de doelstelling van deze campagne van het Voedingscentrum? Vindt de Minister het steken van belastinggeld in enerzijds reclamecampagnes waarin vleesconsumptie wordt gepromoot en anderzijds in voorlichtingscampagnes waarin vleesvermindering wordt gestimuleerd een doelmatige besteding van overheidsgeld? Klopt het dat de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) stelt dat Nederland akkoord is gegaan met het Werkprogramma voorlichting- en afzetbevorderingacties 2019, dat de basis vormde voor de goedkeuring door de Europese Commissie van de bovengenoemde reclamecampagne voor kip in Nederland? Hoe verklaart de Minister dit in het licht van haar eigen eerdergenoemde doelstellingen? Gaat de Minister zich in Europa voortaan actief verzetten tegen (subsidies voor) campagnes die als doel hebben om de vleesconsumptie in de EU – en in het bijzonder in Nederland – te stimuleren? Zo ja, wat gaat de Minister hier concreet tegen doen?

Antwoord:

⁷ <https://www.voedingscentrum.nl/nl/gezond-eten-met-de-schijf-van-vijf/wat-staat-er-in-de-vakken-van-de-schijf-van-vijf/vis-peulvruchten-vlees-ei-noten-en-zuivel.aspx>

⁸ <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/vraag-en-antwoord/gezonde-voeding-en-voedingsstoffen/ver groot-rood-vlees-de-kans-op-kanker.aspx>

⁹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/annex-commission-decision-c2019-8095_en.pdf, pagina 5: «*European producers of beef are faced with decreasing demand, trade pressure from major competitors, Brexit, environmental and climate change challenges.*»

¹⁰ <https://www.avec-poultry.eu/news/open-call-for-evaluation-body-evaluation-of-the-promotion-campaign-eu-poultry-874712/>

«3/ «Outline of the project. (...) The objectives of the campaigns are: (...) 2) Support European poultry sales by maintaining a 1,22% Annual Growth Rate of the EU poultry consumption in volume up to 2021 compared with baselines of the 2020 and 2021 growth rates without the programme in the EU.»

¹¹ <https://www.voedingscentrum.nl/nl/nieuws/voedingscentrum-lanceert-er-is-meer-dan-vlees-en-geeft-100-shirts-weg.aspx>

Zoals eerder aan uw Kamer gemeld is Nederland inderdaad geen voorstander van EU-steun voor promotie voor (gangbare) landbouwproducten (Aanhangsel Handelingen II 2019/20, nr. 2950). Ik vind dat algemene afzetbevordering een verantwoordelijkheid van de sector zelf is. Nederland heeft ook tegen de betreffende verordening gestemd, maar deze is tóch aangenomen, dus het instrument bestaat en wordt gebruikt.

Gegeven dat feit is de Nederlandse inzet er nu op gericht om de regeling zoveel mogelijk te richten op voorlichting over duurzaam en diervriendelijk geproduceerd en gezond voedsel. Het voortouw bij de uitvoering van deze verordening ligt echter bij de Europese Commissie en bij sectororganisaties. Sectororganisaties kunnen rechtstreeks, zonder tussenkomst van de lidstaten, subsidieaanvragen voor campagnes in het kader van de EU-promotieverordening indienen bij de Europese Commissie. De selectie van de projectvoorstellen is de uitkomst van beoordelingen van deskundigen die onder verantwoordelijkheid van de Europese Commissie opereren. De invloed van individuele lidstaten, ook van Nederland, is op dit selectieproces beperkt en individuele lidstaten zoals Nederland hebben niet de mogelijkheid om steun voor individuele campagnes tegen te houden. Dit betekent overigens ook dat lidstaten geen verantwoordelijkheid dragen voor de inhoud van door de EU gesteunde campagnes. En dat kan er ook toe leiden dat de inhoud en boodschap van door de EU gesteunde promotieprogramma's afwijkt van de inhoud en boodschap van andere met publieke middelen gefinancierde voorlichtingsprogramma's zoals de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren signaleren.

Nederland heeft, zoals aangegeven, tegen de EU-verordening inzake voorlichtings- en afzetbevorderingsacties betreffende landbouwproducten uitgevoerd op de interne markt en in derde landen (Verordening (EU) Nr. 1144/2014) gestemd, maar niet tegen de werkprogramma's die daar verder invulling aangeven. Ik zal in de herziening van het EU-promotieprogramma zoals aangekondigd in de Boer tot bord strategie uitdragen tegen steun voor voorlichting en afzetbevordering van landbouwproducten te zijn, maar dat als er steun voor promotie gegeven wordt, deze steun zou moeten gaan naar duurzame, gezonde kwaliteitsproducten. Nederland blijft zich daarvoor inzetten, maar moet ook accepteren dat het geen bepalende invloed heeft op de inhoud en invulling van individuele campagnes die de Europese Commissie onder deze verordening mede-financiert.